

Nog steeds: niet bij brood alleen

Recht doen aan de uitgangspunten van het CDA

Een oproep om het CDA-Program van Uitgangspunten te actualiseren

Maart 2021

1. Nog steeds niet bij brood alleen

Deze zomer moest ik als kandidaat-kamerlid opnieuw het Program van Uitgangspunten van onze partij ondertekenen. Ik had dat vier jaar geleden ook gedaan, toen wat makkelijk. Deze keer deed ik dat anders. Ik heb het Program uitgebreid bestudeerd, ik ben gaan praten met leden van de commissie die het document opgesteld heeft. En ik ben gaan praten met een jongere generatie CDA'ers.

Tijdens die gesprekken ontdekte ik de hunkering naar een onderliggend verhaal, een gedeeld fundament. Die behoefte is nog steeds zeer groot. Maar ook de hoop om in de actuele politiek van het CDA vaker en meer die uitgangspunten te kunnen horen. Herkenbare christendemocratische politici die uitstralen dat ze gefundeerd zijn in en uit de voeten kunnen met onze kernbeginselen. Een lamp die niet onder de korenmaat wordt gehouden.

Het is er wel. Als we in de fractie issues bespreken die moeilijk liggen, onderling of met andere partijen, dan komen in no time de begrippen, de beginselen op tafel. Artikel 23, verplicht vaccineren, de prosecco drinkende Teslarijder: gespreide verantwoordelijkheid, solidariteit, rentmeesterschap en publieke gerechtigheid zijn de moersleutels waarmee CDA-politici tot op de dag van vandaag sleutelen. Maar, hoe herkenbaar doen we dat?

De laatste jaren is de invloed van marktonderzoek en politieke marketing een té grote rol gaan spelen. Dat is een probleem voor de gehele politiek. We koersen meer op veronderstelde kiezersgroepen die met actuele standpunten te paaien zijn, dan dat we onze eigen krachtbron benutten om leiderschap te tonen. In een aantal opzichten zijn we daarmee losgekomen van onze eigen, traditionele achterban. En zijn we onvoldoende herkenbaar en aantrekkelijk voor nieuwe leden en nieuwe kiezers.

Dat is risicovol. Want als je loskomt van wie je bent, dan duwt de actualiteit je alle kanten op. Tot in de armen van politieke partijen waar we verre van moeten blijven. Uitkijken dus. Wie met de tijdsgeest trouwt, is al gauw weduwnaar.

Terug naar de basis. Het Zij aan zij-rapport van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA biedt een wervend, christendemocratisch toekomstperspectief voor het Nederland van 2030. Het is nodig dat we binnen onze partij ook het Program van Uitgangspunten opnieuw in handen nemen, actualiseren naar de eisen van deze tijd. *Top of mind* maken. Zoals dat eind vorige eeuw ook gedaan werd, toen de val van de muur leidde tot een volstrekt nieuwe verhouding tussen Oost en West. Veranderingen waarvan voorzien werd dat ze forse consequenties zouden hebben voor onze democratie, onze veiligheid, de welvaart, het milieu en onze cultuur. *What's new?* Ook in onze tijd speelt veel. En ook nu hebben we als politieke partij behoefte aan een helder en stevig fundament, aan een gedeeld kompas.

We moeten dat opnieuw doen. De Corona-crisis, in combinatie met de vele uitdagingen op het vlak van samenleven, economie en duurzaamheid, laat zien hoe belangrijk het is een vast kompas te hebben. Maar ook een affaire als de Kinderopvangtoeslag, het thema duurzaamheid, de tweedeling in onze samenleving op basis van discriminatie, op basis van digitalisering. Ze rechtvaardigen een herbezinning van het CDA op zijn uitgangspunten. En ze moeten ertoe leiden dat die uitgangspunten weer leidend worden. Zoutend zout.

Zonder hier ook maar het geringste pleidooi voor politieke vroomheid te houden: we mogen als CDA'ers wel eens wat vaker aan de buitenwereld laten zien, explicieter verwoorden, waarom we vanuit onze uitgangspunten keuzes maken. Het CDA mag vaker zijn eigen visie op de samenleving zonder terughoudendheid naar voren brengen, juist omdat deze tot voordeel van alle Nederlanders strekt.

En we zullen ook vaker dan voorheen politiek moeten bedrijven die niet per definitie gericht is op het compromis, op het politiek haalbare, op wat we eruit kunnen slepen. Maar ook als het gaat om duurzaamheid, migratie en economie laten zien dat we het eerste artikel van ons Program van Uitgangspunten nog uiterst serieus nemen, namelijk dat het CDA het Bijbels getuigenis van Gods beloften, daden en geboden als van beslissende betekenis voor mens, maatschappij en overheid aanvaardt. Dat is het verhaal van de hoop, van de hoop op een rechtvaardige en zorgzame samenleving. Dat is het verhaal van het 'recht doen' aan mensen.

Dit pamflet is een oproep om onze uitgangspunten explicieter kern van onze politieke stroming te maken. Geen vroom pleidooi voor christelijke getuigenispolitiek, maar politiek die een voorbeeld neemt aan het voorbeeldige leven van Jezus Christus, een perspectief dat velen aanspreekt, gelovig of niet. We moeten recht doen aan onze uitgangspunten én aan het mensbeeld dat de Bijbel ons aanreikt. Daarmee vergroten we de herkenbaarheid van de christendemocratie, ook als het gaat om de worsteling met die beginselen in concrete politieke situaties. Want helaas, die worsteling is er (bijna) altijd. Maar het is een worsteling die zich in iedere Nederlander afspeelt en daarmee onze politiek authentiek maakt.

Ik breng dit pamflet uit in campagnetijd, zonder de verwachting te hebben dat we hier nu – in het heetst van de strijd – direct aandacht aan gaan besteden. Maar verkiesbare politici moeten laten zien waar hun hart en prioriteit ligt en daarom is dit het moment.

Dit is mijn bijdrage aan de christendemocratie, in een partij waar iedere kandidaat en ieder lid zijn of haar bijdrage levert, zijn of haar invalshoek heeft. De diversiteit binnen onze partij, ook als het gaat om de behoefte om meer of minder beginselvast politiek te bedrijven, maakt onze partij tot de krachtige middenpartij die zij al meer dan veertig jaar is. En dat moet zo blijven, juist ook door onze uitgangspunten up to date te houden.

Dit pamflet is mijn bijdrage. Graag doe ik het partijbestuur het aanbod om – met anderen – een actieve rol te spelen in de actualisering van ons Program van Uitgangspunten. Vanaf 17 maart 2021 ben ik daarvoor gaarne beschikbaar.

Chris van Dam

Lid CDA-fractie Tweede Kamer

Kandidaat kamerlid 2021: plek 47 lijst 3 CDA

2. Een stevig fundament: het program van uitgangspunten

Hoe lang ik al lid ben van het CDA?

Ruim 30 jaar. Mijn oom, Gerrit van Dam, toen lid van de CDA-kamerfractie, kende mijn politieke interesse. Hij spoorde me aan lid te worden. Als politieman en officier van justitie heb ik me jarenlang buiten de actieve politiek gehouden, tot in 2010 de PVV in de Haagse gemeenteraad kwam. Het was de tijd van 'kopvoddentaks' en andere grove beledigingen aan het adres van de moslimgemeenschap, Dat raakte mij. Een forse inbreuk op artikel 1 van de Grondwet. Ik maakte me zorgen over het politieke klimaat in ons land.

Ik besloot politiek actief te worden, eerst op de achtergrond. In de partij waar m'n hart lag, het CDA. In een periode dat het CDA keuzes maakte die niet de mijne waren. Maar je laat familie niet zo maar los. Het CDA is de enige partij die op een open, verbindende wijze op basis van levensovertuiging de samenleving probeert te ordenen. Dat sprak me aan. Dat spreekt me aan.

Anti-revolutionair

Toen het CDA veertig jaar geleden werd opgericht, waren de jaren zestig en zeventig voorbij. Het waren de polariserende en provocerende jaren van de Hippies en de Provo's. Heilige huisjes moesten omver en heel het bestuurlijke bestel moest worden opgeblazen.

Van al die revoluties kwam niets terecht. Eéntje lukte wel. En hoe. Dat was de oprichting van het CDA. De komst van die nieuwe partij werd bespot en uitgelachen. 'Sterven in elkaars armen', heette het. Maar tegen de klippen op sleurden mensen als Piet Steenkamp, Jan de Koning, Hannie van Leeuwen, Willem Aantjes en Frans Andriessen het gematigde midden een nieuwe tijd binnen. Het was een beweging van onderop. De achterbannen van de drie fusiepartijen, KVP, ARP en CHU, startten de actie 'Wij horen bij elkaar'.

En die nieuwe partij kwam er, in oktober 1980. Er was geen referendum of stemming voor nodig. Die christendemocraten – uit alle dorpen en steden, van alle leeftijden, rangen en standen – met hun 'Wij horen bij elkaar' bleken de echte revolutionairen. Ze herkenden elkaar in hun mensvisie, hun samenlevingsvisie en hun visie op de rol van de overheid. Het was Piet Steenkamp die met twee verrassende politieke filosofieën kwam. Die van de 'antwoordfilosofie' en die van de vier uitgangspunten.

Antwoordfilosofie

Die antwoordfilosofie was en blijft radicaal. Bij de start van het CDA vond een deel van de achterban dat christelijke politiek rechtstreeks uit de Bijbel af te leiden zou moeten zijn. Maar de interpretatie van de Bijbel leidde – zeker in die tijd – gemakkelijk tot een veelvoud aan waarheden die het bedrijven van politiek niet makkelijk zou maken. En het zou snel kunnen leiden tot de onwenselijkheid van het elkaar nemen van de (theologische) maat.

Steenkamp formuleerde het anders. Hij benadrukte dat wij vanuit het christelijk geloof en de christelijke traditie kernbegrippen (beginselen!) aangereikt krijgen, waarmee we in de politiek – maar ook elders in het maatschappelijk leven – aan het werk moeten. Daarom bedrijft het CDA geen christelijke politiek – voor zover die überhaupt kan bestaan – maar christendemocratische politiek.

Met die christendemocratische politiek poogt het CDA telkens een 'antwoord' te geven op de oproep van het Evangelie, in steeds veranderende tijden en omstandigheden. In die verandering van tijden en omstandigheden moet ook de rechtvaardiging van dit pamflet gevonden worden: telkens moeten die vaste kernbegrippen geplaatst worden in de actualiteit van de tijd, geactualiseerd worden.

Mensbeeld

In die antwoordfilosofie zit voor mij verborgen het mensbeeld dat de christendemocratie in zich draagt. De vier beginselen van het CDA – waar we zo op komen – moeten altijd in het licht van dat mensbeeld geïnterpreteerd worden

Die mensbeeld raakt aan het voorbeeldige leven van Jezus Christus. Zijn leven is niet alleen voor christenen een voorbeeld, het spreekt ook heel veel mensen buiten die traditie aan. Het is een mensbeeld waar omzien naar elkaar, harmonie, vrede, verbinding en anti-polarisatie de maat slaan. Het gaat niet om mij, om ikke, om mijn ontplooiing, om mijn welzijn. Het gaat niet om de groep, het collectief, om de natiestaat. Nee, het gaat om jij en ik, om leven in gemeenschap, om zorg voor elkaar. Ik krijg betekenis in relatie tot jou.

Het Program van Uitgangspunten zet dat voorbeeld van Jezus voorop. Niet om anderen uit te sluiten: juist niet. Wel als inspirerend principe. Vanuit de overtuiging dat alleen zo mensen met elkaar om kunnen en moeten gaan. Dat is de C in het CDA. Vanuit de gedachte dat we hier op aarde een aanvang moeten maken met Hemels leven. 'Voorwaar Ik zeg u: Voor zoveel gij dit een van deze minsten niet gedaan hebt, zo hebt gij het Mij ook niet gedaan.'

Vier beginselen, één appèl

Piet Steenkamp kwam met nog een filosofie: die van de vier kernbeginselen van het CDA. Publieke gerechtigheid, gespreide verantwoordelijkheid, solidariteit en rentmeesterschap. CDA'ers kunnen ze dromen. Natuurlijk waren ze vertolkt in de taal van de polder en de kerken van de jaren zestig en zeventig. Het is de uitdaging en de opdracht van het CDA om deze vier steeds opnieuw in de beelden, codes en taal van onze eeuw, onze tijd en leefwerelden tot nieuw leven te wekken.

De vier kernbegrippen zijn de bakens die mensen nodig hebben, die hen op hun trektocht richting wijzen. Het zijn geen op zichzelf staande bakens of abstracte begrippen. Ze komen voort uit het alledaagse leven. Ze zijn aanwezig in de dagelijkse sociale praktijken, in gezinnen, in het vrijwilligerswerk, bij sportclubs, in de maatschappelijk betrokkenheid van bedrijven. En als ze niet aanwezig zijn, dan snakken velen er wel naar. Zoals Aantjes zei: 'Geen plaats voor christelijke politiek? De wereld hunkert naar christelijke politiek! Een politiek, die spreekt voor wie geen stem hebben; die handelt voor wie geen handen hebben; die een weg baant voor wie geen voeten hebben; die helpt wie geen helper hebben.'

Onderdrukking en onrecht hebben niet het laatste woord. Dat was de hoopvolle boodschap van de founding fathers and mothers van het CDA. Ieder mens, hoe kwetsbaar ook, heeft eeuwigheidswaarde. Armoede en vervreemding hebben niet het laatste woord. Ieder mens telt.

3. Recht doen aan de vier beginselen

‘Wie is je vader, wie is je moeder?’ Indringende vragen die tante Es jarenlang stelde aan de gasten van het televisieprogramma van Jörgen Raymann. Terechte vragen, want het nest waar je uit komt bepalen in hoge mate je levensloop. Ook mijn levensloop. Ik kom uit een protestants-christelijk (gereformeerd) gezin dat zijn wortels in de Alblasserwaard heeft. En ik ben als jonge man gevormd in de wereld van politie en justitie, waar recht en rechtvaardigheid de kern vormden. Als jurist houd ik van onderliggende uitgangspunten en kernbegrippen.

De kernbegrippen van het CDA zijn geen doel op zichzelf, ze staan in dienst van een rechtvaardige samenleving. Ze geven houvast en ze scherpen het bewustzijn. Politieke resultaten en de beleidsmaatregelen zijn nooit volmaakt, zullen altijd kritiek en verbetering behoeven. Inzet voor een betere wereld is altijd zinvol, noodzakelijk, een opdracht. Altijd.

De boodschap van het ‘recht doen’ aan de samenleving richt zich tot alle mensen op alle terreinen van hun leven: het huishouden, de arbeid, de omgang met anderen buitenshuis, de deelname aan de politiek. Zij roept op om gerechtigheid te zoeken, verantwoordelijkheid waar te maken, solidair te zijn en zich als zorgvuldig rentmeester te gedragen.

Centraal in het christendemocratisch mensbeeld staat daarom de erkenning van de eigen verantwoordelijkheid van iedere mens. Deze verantwoordelijkheid is niet ondergeschikt aan een maatschappelijk systeem, maar vloeit voort uit het mens-zijn zelf. De christendemocratie verwerpt daarom elke totalitaire benadering van de mens en stelt daartegenover de menselijke waardigheid en integriteit.

Publieke gerechtigheid

Een belangrijke notie in het christendemocratische denken is de onmiskenbare, intrinsieke waardigheid van de mens als soort en van ieder mens afzonderlijk. De rechtsstaat is een onmisbare voorwaarde voor de bescherming van die menselijke waardigheid. We kennen helaas de voorbeelden uit ons verleden waarin de rechtsstaat niet meer die functie vervulde. In de waarde van publieke gerechtigheid formuleert de christendemocratie haar visie op het functioneren van de overheid en de rechtsstaat.

Volgens dit principe is de taak van de overheid om mens en schepping tot hun recht te laten komen, de vrede te bewaken en het recht te onderhouden. Daarbij kent de publieke gerechtigheid twee normen. Allereerst moet binnen de rechtsstaat iedereen de mogelijkheid krijgen om zich te ontplooien. Daarnaast mag niemand klem komen te zitten in een situatie waarin zij of hij alleen maar hulp kan ontvangen van anderen. Het tweede is namelijk in strijd met het eerste.

Een belangrijke waarde in de rechtsstaat is het voorkomen van de tirannie van de meerderheid. Gerechtigheid komt optimaal tot bestemming in een rechtsstaat waarin de overheid haar taken en grenzen kent en eenieder de vrijheid heeft om de beschaving te helpen opbouwen.

Jarenlang werkte ik als politieman en als officier van justitie in de rechtsstaat. Daar leverde ik een uiterst concrete bijdrage aan de bescherming van de zwakkere. En dan heb ik het niet alleen over slachtoffers, maar ook over daders. Veel mensen die strafbare feiten plegen hebben een belast verleden: een kwetsbare jeugd, een wankel geestelijke gezondheid, verslavingsproblematiek. Het rechtvaardigt niet hun daden, maar het rechtvaardigde wel mijn keuze om mij als vrijwilliger in te zetten bij de stichting Exodus. Exodus werkt aan herstel en zingeving voor ex-gedetineerden. Ieder mens telt, ieder mens verdient een volgende kans. Ook dat is publieke gerechtigheid.

Solidariteit

Het leven gaat niet om jezelf maar om de relaties die je met anderen aangaat. De verbinding die ieder mens legt met anderen, vormen jezelf. Je bent er voor anderen, als zij je nodig hebben, en anderen zijn er voor jou, als jij dat nodig hebt.

Ik hoef mijn leven niet alleen te leven, maar mag mij gedragen weten door anderen om mij heen. De christendemocratie bekommert zich om mensen die alleen zijn komen te staan, en om mensen die zich aan de rand van onze samenleving bevinden. De ander is geen product, geen economisch verdienmodel of een middel. Maar een medemens die een appèl op mij doet. Ik voel me geroepen door de ander om solidariteit te betonen.

Dit betekent dat ik vuile handen wil maken, en me volop wil mengen in het gehele leven. Dat is niet alleen het leven dat voor de wind gaat, maar ook de periferie, het leven van de vluchteling, de ontheemde en de hulpbehoevende. Een opdracht en een roeping.

Zelf probeer ik deze roeping na te volgen door eens per maand een bezoek te brengen aan een oudere, alleenstaande bewoner in mijn wijk. Hij is dik in de tachtig en woont al vele jaren alleen. Eerst vond hij mijn bezoek wat vreemd. Wat ik kwam doen? En waarom? Ik begon dapper aan mijn uitleg over het ouderenpastoraat dat gevraagd had of ik bezoeken wilde afleggen. Maar echt landen deed die boodschap niet. Tot ik de naam noemde van de dominee, als was het een codewoord. Of ik koffie wilde?

Inmiddels bezoek ik hem iedere maand. Aan het einde van mijn bezoek trekt hij zijn agenda om een nieuwe datum te prikken, ook al kom ik stevast de derde vrijdag van de maand. Ik doe dit ook om me te realiseren dat dit bestaat. Maar het is meer. De eerste bezoeken waren een soort eenrichtingsverkeer, nu is het wederkerig. Het heeft ook voor mij grote waarde.

Gespreide verantwoordelijkheid

Nauw samen met het begrip solidariteit hangt de gedachte van de gespreide verantwoordelijkheid. De waarde van de gespreide verantwoordelijkheid is gericht op de groei en bloei van mensen individueel en de gemeenschap als geheel. De relationaliteit van mensen komt tot uitdrukking in het nemen van verantwoordelijkheid voor elkaar, de

schepping en het algemeen welzijn. De verantwoordelijkheid is een gedeelde verantwoordelijkheid. Ieder heeft een eigen bijdrage te leveren aan het goede samenleven van ons mensen.

Bij de idee van de gespreide verantwoordelijkheid hoort de notie van subsidiariteit. Het gegeven van subsidiariteit erkent dat verschillende posities en niveaus in de samenleving hun eigen waarde hebben. Bij die posities hoort een eigen verantwoordelijkheid. Bij subsidiariteit gaat het er niet allereerst om dat de verantwoordelijkheden zo laag mogelijk liggen, maar dat ze op de juiste plek liggen.

De christendemocratie heeft altijd de soevereiniteit in eigen kring benadrukt. Als de verantwoordelijkheid op de juiste plek ligt, dan is er een grens aan de invloedssfeer van de overheid. Verbanden in de samenleving hebben een eigen roeping, een eigen verantwoordelijkheid, een eigen soevereiniteit. Daarbij hoort het besef dat de samenleving per definitie een diverse samenleving is. De samenleving is een gemeenschap van gemeenschappen.

In de afgelopen decennia hebben de Nederlandse en de Europese samenleving zich meer en meer ontwikkeld tot neo-liberale samenlevingen. Met een accent op de overheid als bedrijf, marktwerking en uitdijende bureaucratieën. De ontwikkeling van de digitalisering heeft veel goeds gebracht, maar ook een enorme invloed van Big Tech en overheid op de vrijheid van individuele mensen om anders dan anderen hun leven in te richten. Het uitgangspunt van gespreide verantwoordelijkheid is de facto verwaarloosd.

Recht doen aan het uitgangspunt van gespreide verantwoordelijkheid betekent dat de overheid op burgers een appèl moet kunnen doen eigen verantwoordelijkheid te nemen. Vanuit het besef dat in een democratische rechtsstaat het overheidshandelen nu eenmaal begrensd dient te zijn, ter voorkoming van bovenmatige regelgeving. Daar komt bij het 'ik-denken': dat wat niet verboden is, dat mag. Die gedachte leidt cumulatief tot meer wetten en regels. In dit opzicht heeft de neo-liberale samenleving zich verkeerd ontwikkeld.

Het uitgangspunt van gespreide verantwoordelijkheid vergt van overheid en burgers hoe dan ook in het omgaan met elkaar een tolerante houding. Dat betekent respect tonen, ruimte geven, milde assertiviteit betrachten, transparant zijn. Dit geschiedt nu in het publieke domein onvoldoende.

Rentmeesterschap

De rentmeester staat voor de persoon die beseft dat de aarde gegeven is en dat deze doorgegeven moet worden aan de volgende generatie. Het samenleven van mensen ontstaat de generatie van nu. We moeten dat wat van waarde is creatief doorgeven aan de generaties na ons. Dat betekent dat we duurzaam zorg dragen voor de natuur (de schepping) en de cultuur. We zijn geroepen om mede-schepper te zijn en onze talenten in te zetten om de wereld beter en rechtvaardiger te maken.

Zulke rentmeesters zijn we niet. Met name in de westerse wereld nemen we meer dan ons deel. Rentmeesterschap roept ons op in verbinding te staan met gerechtigheid omdat de allerarmsten op de wereld het allermeeft zullen lijden onder de gevolgen van de wijze waarop wij nu met de aarde om gaan. Terwijl zij daar het minst schuld aan hebben. Het vraagt om solidariteit met hen. In het radicaal verduurzamen van ons leven, op geestelijk en materieel gebied, heeft ieder niveau en iedere positie een eigen, maar gedeelde verantwoordelijkheid.

Naast grote thema's is het belangrijk om juist in het kleine rentmeesterschap uit te oefenen. Geregeld sjok ik door de buurt met onze zwarte labrador. Als je iedere dag hetzelfde rondje loopt, dan valt vanzelf je oog op het zwerfvuil. Op een dag nam ik zelf een plastic tas mee en maakte ik me tijdens het wandelen nuttig. Inmiddels doe ik dit al jaren. Het tempo van de hond is niet omhoog gegaan, mijn tempo wel. Ik weet steeds beter waar ik moet zijn om de micro-wereld mooier te maken.

Ben ik moraliserend? Zeker! Ik spreek weliswaar niemand aan op zijn of haar weggooi-gedrag, maar er is niets mis met het geven van het goede voorbeeld in de openbare ruimte. De samenleving, de straat, de openbare ruimte is van ons allemaal en we mogen er allemaal een bijdrage aan leveren om die op orde te houden. Ook heel eenvoudig, met een prikstok op zondagmorgen.

4. Nieuwe richting: recht doen aan deze tijd

Dit pamflet is een pleidooi om onophoudelijk vanuit de inhoud, vanuit de kernbeginselen christendemocratische politiek te bedrijven. Daar moet het begin van redeneren liggen, uit die bron moeten we hoorbaar onze politieke argumenten putten. We maken binnen onze partij en binnen onze fractievergaderingen vaak de goede afweging, we kunnen uitleggen waarom we standpunten innemen. Maar we zijn er te weinig expliciet over, benoemen onvoldoende die waardevolle beginselen. De schatkamer moet open!

Het is tijd dat na zo'n dertig jaar ons Program van Uitgangspunten herzien wordt, bij de tijd wordt gebracht. Onze uitgangspunten zijn onveranderd actueel, maar in de maatschappelijke en politiek realiteit van dit moment is veel veranderd ten opzichte van de jaren negentig van de vorige eeuw. Zo'n proces van actualisering van het Program van Uitgangspunten kan leiden tot nieuw elan en nieuwe inspiratie.

Om dit proces te bevorderen doe ik hier vier concrete voorstellen om mee te nemen in dat nieuwe Program van Uitgangspunten.

1. Verbreding naar andere religies

De C blijft op basis van de centrale positie van het Evangelie de C van de christendemocratie. Maar we moeten ook recht willen doen aan onze broeders en zusters van andere geloofsrichtingen die zich volledig herkennen in de beginselen, de uitgangspunten van onze partij. In 2013 is het rapport 'Gedeelde waarden. Moslims in het CDA' verschenen. Het is een prachtig rapport, maar hebben we het binnen onze partij werkelijk benut. Nee.

Het is onze politiek-morele plicht in ons gemeenschappelijke huis explicieter plek voor gelovigen uit de niet-Christelijke traditie te maken, daarmee recht doend aan één van de kerndoelen van onze partij: vrede stichten, verbinding maken. Solidariteit in optima forma. En daarom zou een actualisering van ons Program van Uitgangspunten daar expliciet aandacht aan moeten besteden, leidend – ook binnen de partij – tot een situatie van daadwerkelijke gelijkheid.

2. Pal staan voor gelijke berechtiging

Ieder mens telt. Als we één les kunnen leren uit de Bijbel en andere geschriften, dan is dat de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht ras, geloof, seksualiteit, huidskleur, geslacht of fysieke en geestelijke gesteldheid. De bescherming van het leven, de waarde van het leven in relatie tot de ander, het herkennen van God in de vreemdeling, de wees, de weduwe: het zijn allemaal noties die de christendemocratie voorop zouden moeten laten lopen in antidiscriminatiebeleid en het garanderen van gelijke berechtiging. Inclusief het afscheid nemen van noties uit vervlogen tijden, zoals Zwarte Piet. We kunnen dit niet overlaten aan andere partijen. Als het gaat om ons slavernijverleden dat doen we recht aan huidige generaties door onze geschiedschrijving aan te vullen met de ontbrekende pagina's.

3. Geloof en geloven zijn publieke belangen

Anders dan het politiek salonfähige standpunt is geloof niet iets wat mensen achter hun voordeur mogen beleven. Geloof, geestelijke verzorging, het geven van betekenis aan het leven is net zozeer een publiek belang als theater, universiteit en sportclub behoren tot het publieke belang van een gezonde, evenwichtige samenleving.

Kerk en staat zijn op de inhoud terecht van elkaar gescheiden, maar dat wil niet zeggen dat ze geen boodschap aan elkaar hebben. Kerken en andere levensbeschouwelijke instellingen verzorgen niet alleen als onderdeel van het maatschappelijk middenveld een veelvoud aan maatschappelijk relevante functies, ze dragen ook bij aan de publieke moraal, het publieke geweten van de samenleving, een functie de overheid zelf niet kan vervullen.

Dat erkennen, dat borgen, is en blijft één van de belangrijkste thema's van de christendemocratie. Dwars tegen de tijdsgeest is. Daarbij moeten we pal staan voor de grondwettelijke gegarandeerde vrijheid van onderwijs. Dat is geen gunst die de overheid aan gelovige burgers verleent, het is niet een uitzondering die telkens ter discussie gesteld kan worden. Het is een essentie van onze democratische rechtsstaat die gebaseerd op de norm dat primair burgers zelf ruimte, vrijheid en tolerantie krijgen om hun leven vorm te geven.

4. Christendemocratische keuzes: het radicale midden

Wie het Evangelie als voorbeeld van politiek handelen neemt, ontkomt niet aan een zekere radicaliteit. En die radicaliteit mag wel eens wat vaker doorklinken in de politieke standpunten van het CDA.

We kunnen op onze kop gaan staan, maar we zullen als westerlingen fundamenteel onze levenswijze moeten veranderen om duurzaam bij te dragen aan een leefbare wereld. Het centrale thema daarin is 'matiging', iets waar we tijdens deze Corona-crisis toe gedwongen worden. Uit solidariteit met anderen op deze wereld, uit solidariteit met toekomstige generaties zullen we het roer daadwerkelijk om moeten gooien. Niet het behoud van het oude maar het behoud van de toekomst moet voorop staan, waarbij we ons ook moeten verbinden met hen die hier de meeste gevolgen van zullen ondervinden: de ondernemers. Zonder boerenstand, zonder MKB, zonder industrie bestaat er geen Nederlandse economie en geen CDA. Onze solidariteit geldt ook hen.

Wie hecht aan publieke gerechtigheid en aan solidariteit zal zich anders uit moeten spreken over asiel en migratie. Daar moet niet zozeer het vergelijkend Europees perspectief, de reeds verrichtte inspanning of de publieke opinie leidend zijn, maar vaker de opdracht van naastenliefde en menselijke waardigheid. Als het om kinderen gaat, leiden de kernbegrippen ons tot empathische, menselijke oplossingen. Zeker als we geloofwaardig willen blijven naar onze natuurlijke achterban.

Dat geldt ook voor 'onze' IS-kinderen in Syrische en Koerdische kampen: 'laat de kinderen tot mij komen' is hier een zuiverder christendemocratische lijn dan de misplaatste veronderstellingen over wat 'publieke gerechtigheid' richting ouders in zou moeten houden.